

სასწავლო აქტივობა

თავისუფლება, რომელიც იქცა ტრაგედიად

ავტორები ლევან ბუკია, თბილისის საჯარო სკოლა №87, საქართველო
ლელა კაკაშვილი, გორის საჯარო სკოლა №9, საქართველო
ეკატერინე მაისურაძე, გორის საჯარო სკოლა №12; თბილისის საჯარო სკოლა №133, საქართველო
თამუნა მაჭარაშვილი, თბილისის საჯარო სკოლა №77, საქართველო
გიორგი ლაბაძე, ამერიკული საერთაშორისო სკოლა „პროგრესი“, თბილისი, საქართველო

ასაკი 17-18 წ.

მთავარი რამდენად აქტუალურია ჩვენთვის 1991-1992 წლებში
შეკითხვა თბილისში განვითარებული მოვლენები?

1991-92 წლებში საქართველოს სახელმწიფო გადატრიალება მოხდა. ამ სასწავლო აქტივობაში მოსწავლეები დაინახავენ კონფლიქტის ისტორიებს პროსამთავრობო და ოპოზიციური პერსპექტივიდან, ისევე როგორც მოვლენის თვითმხილველი მოსახლეობის თვალთ. მოსწავლეები იმუშავებენ ინდივიდუალურად და ჯგუფურად: ისინი წაიკითხავენ და გააანალიზებენ ისტორიულ წყაროებს სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებით, რაც მათ დაეხმარებათ გაიგონ ინფორმაცია არა მხოლოდ მოვლენებზე, არამედ კონფლიქტის მიზეზებსა და შედეგებზე.

სასწავლო შედეგები

სტუდენტები შეძლებენ:

- განიხილონ და შეადარონ რიგითი მოქალაქეების მოგონებები კონფლიქტის შესახებ.
- გააანალიზონ ისტორიული წყაროები და გაეცნონ ომის გავლენას ქართულ საზოგადოებაზე.
- გამოიყენონ სხვადასხვა ტიპის ისტორიული წყარო და განსხვავებული პერსპექტივები ისტორიულ მოვლენებზე მოსაზრებებისა და პოზიციების დასაბუთებისთვის.
- განიხილონ ღირებულებები, რომლებიც კონფლიქტის შედეგად შეიცვალა ან/და დამკვიდრდა ქართულ საზოგადოებაში.

აქტივობები

ეტაპი I

ბრეინსტორმინგი

10 წუთი

აქტივობის მიზანია მოსწავლეთა ინტერესის გაღვივება გაკვეთილის თემის მიმართ. მოსწავლეები მოსწავლეებს უჩვენებს სიუჟეტს 1991¹ წლიდან (ტრანსკრიპტისთვის იხილეთ დანართი I) ასევე ცენტრალური თბილისის რუკას Google Maps-ზე,² განმარტებით, რომ კონფლიქტის საზღვრები არ სცდებოდა რუსთაველის გამზირსა და მიმდებარე ქუჩებს. მეტი ისტორიული კონტექსტის უზრუნველსაყოფად, კლასის საჭიროებიდან გამომდინარე, მოსწავლეები ასევე შეიძლება გაეცნონ თბილისის ომის ძირითად თარიღებს (იხ. დანართი IV).

ამის შემდეგ, მოსწავლეებმა უნდა უპასუხონ შემდეგ კითხვებს:

- როგორ იმოქმედა თბილისის კონფლიქტმა მშვიდობიან მოსახლეობაზე?
- როგორ ფიქრობთ, რამდენად მასშტაბური იყო კონფლიქტი?
- რუკისა და ვიდეოს მიხედვით, თბილისის რომელი უბნები და ქუჩები დაზარალდა ბრძოლით?

ეტაპი II

წყაროების ანალიზი

45 წუთი

ამ აქტივობის მიზანია მოსწავლეებმა გააანალიზონ სხვადასხვა ნარატივი კონფლიქტის შესახებ და შეადარონ ისინი ერთმანეთს, რათა ჩამოაყალიბონ საკითხის მულტიპერსპექტიული ხედვა.

მოსწავლეები იყოფიან 3 ჯგუფად. პირველი ჯგუფი მუშაობს ხელისუფლების მომხრეთა წყაროებზე; მეორე ჯგუფი აანალიზებს ოპოზიციის მხარდამჭერთა მოსაზრებებს; მესამე ჯგუფი აანალიზებს თვითმხილველთა მოგონებებს (წყაროებისთვის იხილეთ დანართი II).

1

იხ.: 'ABC News 24.12.1991 | Tbilisi, Georgia' YouTube-ზე: <https://www.youtube.com/watch?v=Mg5dIAecq0g>, წვდომა 2024 წლის 14 თებერვალს.

2

იხ. შოთა რუსთაველის გამზირი Google Maps-ზე: <https://maps.app.goo.gl/6QBZ8SVjncf7m5rv9>

ჯგუფი 1

- წყაროების მიხედვით, როგორ აფასებდა პრეზიდენტი გამსახურდია ოპოზიციის ქმედებებს?
- რამ გამოიწვია ქართული საზოგადოების ორად გაყოფა? როგორ ხსნიან ამ ფენომენს ხელისუფლების მხარდამჭერები?
- როგორ აფასებენ სამოქალაქო კონფლიქტს ხელისუფლების მხარდამჭერები?
- რაში ხედავდა ეს ხალხი გამოსავალს?

ჯგუფი 2

- როგორ აფასებენ ოპოზიციის მხარდამჭერები სამოქალაქო კონფლიქტს? მათი აზრით, რა იქცა ამის მიზეზად?
- მათი აზრით, რა შედეგი მოჰყვება ამ დაპირისპირებას? რას ხედავდნენ გამოსავლად?
- რა იყო ოპოზიციის მთავარი ბრალდება ხელისუფლების მიმართ?
- თქვენი აზრით, საკმარისი იყო თუ არა ოპოზიციის არგუმენტები შეიარაღებული დაპირისპირებისთვის?

ჯგუფი 3

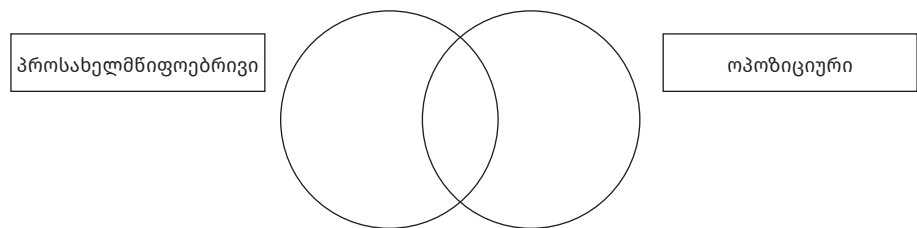
- როგორ აფასებენ თვითმხილველები 1991-92 წლების მოვლენებს?
- რომელი ის საერთო ღირებულებები, რომლებზეც საჯარო პირები (საზოგადოებისთვის ცნობილი სახეები - public figures) საუბრობენ კონფლიქტიდან რამდენიმე წლის შემდეგ?
- რა შეიძლება გვასწავლოს ამ მოვლენებმა? რა დასკვნების საშუალებას გვაძლევს წყაროები?
- თქვენი აზრით, იყო თუ არა შესაძლებელი ამ კონფლიქტის თავიდან აცილება თუ იგი გარდაუვალი იყო?

ეტაპი III

ვენის დიაგრამა

10 წუთი

პრეზენტაციების გაზიარების შემდეგ კლასი ავსებს ვენის დიაგრამას. ვენის დიაგრამის ერთ მხარეს ჩამოწერეთ ხელისუფლების მხარდამჭერების 2 ან 3 პოზიცია, ანუ არგუმენტები, რომლებიც ეწინააღმდეგება სამხედრო მოქმედებას; მეორე მხარეს – ოპოზიციის მხარდამჭერების 2-3 პოზიცია, რომელიც ამართლებს სამხედრო მოქმედებას. ცენტრში დაწერეთ ნებისმიერი საერთო მოსაზრება, რომელიც ორივე მხარეს ჰქონდა კონფლიქტის შესახებ. დიაგრამა დაგეხმარებათ შეადაროთ კონფლიქტში მონაწილე მხარეების პოზიციები.

ეტაპი IV

სამოქალაქო ომის რეპრეზენტაციის ანალიზი
ქართულ სასკოლო სახელმძღვანელოებში

10 წუთი

მოსწავლეებმა ინდივიდუალურად უნდა წაიკითხონ ამონარიდები ქართული სასკოლო სახელმძღვანელოებიდან (იხ. დანართი III) და განაცალკეონ ფაქტები მოსაზრებებისაგან (ხაზი გაუსვან სხვადასხვა ფერში). 10 წუთის შემდეგ მცირე ჯგუფებში უნდა იმსჯელონ, რომელი ტექსტია მიკერძოებული და რატომ.

ეტაპი V

დისკუსია

20 წუთი

კლასში მოსწავლეებმა უნდა განიხილონ შემდეგი კითხვები:

- როგორ შეუძლია საზოგადოებას, გადადგას ნაბიჯები შერიგებისკენ?
- II ეტაპზე შესწავლილ მასალებზე დაყრდნობით შეიძლება თუ არა თქმა, რომ საქართველოში კვლავ შესაძლებელია შერიგება სახელმწიფო გადატრიალების თემის ირგვლივ? ახსენით, რატომ (არა).
- რამდენად აქტუალურია 1991-92 წლების მოვლენები ჩვენთვის დღეს?

შეფასება (საშინაო დავალება)

მოსწავლეებმა უნდა დახატონ ქანდაკება ან ძეგლი, რომელიც იქნება სახელმწიფო გადატრიალების დროს დაყოფილი საზოგადოების შერიგების სიმბოლო. მოსწავლეებს შეუძლიათ დავალების წარმოდგენა ვირტუალურად ან მოდელის ან ნახატის სახით. ისინი უნდა დაფიქრდნენ და უპასუხონ შემდეგ კითხვებს:

- რას დაარქმევდით თქვენს მონუმენტს?
- რაში გამოიხატება თქვენი მონუმენტის სიმბოლიზმი?
- როგორ იქცევა თქვენ მიერ შექმნილი ძეგლი შერიგების სიმბოლოდ?

ლექსიკონი

ავვისტოს პუტჩი – 1991 წლის 19 ავვისტოს, მიხეილ გორბაჩოვის საბჭოთა კავშირის პრეზიდენტის პრეზიდენტის პოსტიდან გადაყენებისა და საბჭოთა კავშირის შენარჩუნების წარუმატებელი მცდელობა.

ბლინდაჟი – გამაგრებული სტრუქტურა, ერთგვარი სანგარი, რომელიც იცავს ჯარისკაცებს არტილერიისა და ნალმმტყორცნების ცეცხლისგან.

გვარდიელი – საქართველოს ეროვნული გვარდიის წევრი, რომელიც თბილისის ომის დროს ოპოზიციური ძალების მხარეს იბრძოდა. ისევე როგორც მთელი ქვეყანა, კონფლიქტის დროს ეროვნული გვარდიაც გაიყო.

მთაწმინდა – ქუჩა და უბანი თბილისში.

ეროვნული მოძრაობა – XX საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული დისიდენტური მოძრაობა, რომლის მიზანიც იყო საქართველოს საბჭოთა კავშირიდან გასვლა და დამოუკიდებლობის მოპოვება.

რუსთაველის გამზირი – თბილისის მთავარი ქუჩა.

ზვიადისტი – პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მხარდამჭერებისთვის შერქმეული სახელი.

პიროვნებების სია

ბერია ლავრენტი (1899-1953) – შინსახკომის ხელმძღვანელი სტალინისა და მეორე მსოფლიო ომის ეპოქაში. 1930-იანი წლებიდან მოყოლებული, ის აქტიურად მონაწილეობდა მასობრივ წმენდაში.

გამსახურდია ზვიად (1939-93) – საქართველოს პირველი პრეზიდენტი (1991-92 წწ). 1989 წლის ბოლოს მან დიდი წვლილი შეიტანა სსრკ-ში პირველი მრავალპარტიული არჩევნების ჩატარებაში. გარდაიცვალა იდუმალ ვითარებაში 1993 წლის 31 დეკემბერს. მოიხსენიებენ მონონიმით – „ზვიადი“.

იოსელიანი ჯაბა (1926-2003) – სამხედრო საბჭოს წევრი, რომელიც საქართველოს მართავდა 1992 წლის 6 იანვრიდან 10 მარტამდე, სანამ ორგანოს შეცვლიდა სახელმწიფო საბჭო ედუარდ შევარდნაძის ხელმძღვანელობით. 1991 წელს იოსელიანის დაპატიმრებამ გამოიწვია 2 სექტემბრის პროტესტი (იხ. დანართი IV: ძირითადი თარიღები, ქვემოთ).

კიტოვანი თენგიზ (1938-2023) – სამხედრო საბჭოს წევრი, რომელიც საქართველოს მართავდა 1992 წლის 6 იანვრიდან 10 მარტამდე, სანამ ორგანოს შეცვლიდა სახელმწიფო საბჭო ედუარდ შევარდნაძის ხელმძღვანელობით.

ორჯონიკიძე სერგო (1886-1937) – ბოლშევიკი რევოლუციონერი, რომელიც ჩართული იყო თბილისის მუშებს შორის რევოლუციურ პროპაგანდაში. იგი აქტიურად მონაწილეობდა 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციაში და რუსეთის სამოქალაქო ომის დროს ბოლშევიკების კავკასიაში შემოჭრაში, რასაც საბოლოოდ მოჰყვა სომხეთის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს კავკასიური რესპუბლიკების ოკუპაცია და სსრკ-ს მიერ შთანთქმა, რის გამოც ის საქართველოს მოღალატედ აღიქმება.

სიგუა თენგიზ (1934-2020) – სამხედრო საბჭოს წევრი, რომელიც საქართველოს მართავდა 1992 წლის 6 იანვრიდან 10 მარტამდე, სანამ ორგანოს შეცვლიდა სახელმწიფო საბჭო ედუარდ შევარდნაძის ხელმძღვანელობით, რა დროსაც ის გახდა პრემიერ-მინისტრი.

შევარდნაძე ედუარდ (1928-2014) – სსრკ საგარეო საქმეთა მინისტრი 1985-1990 წლებში. იყო საქართველოს მთავრობის ხელმძღვანელი სამოქალაქო ომის დროს და საქართველოს პრეზიდენტი 1995-2003 წლებში. მის დროს საქართველო დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობას შეუერთდა.

ვიდეოს ტრანსკრიპტი

წყარო: ABC News (1991)
‘Tbilisi, Georgia’, 24
December,
[https://www.youtube.com/
watch?v=Mg5dIAecq0g](https://www.youtube.com/watch?v=Mg5dIAecq0g),
წვდომა 2024 წლის 6
თებერვალს.

საბჭოთა საქართველოში, მაშინ როცა აჯანყებულთა ძალები ბომბავდნენ პარლამენტის შენობას რესპუბლიკის დემოკრატიულად არჩეული ლიდერის განდევნის მიზნით, პრეზიდენტი გამსახურდია „ტერორისტებთან“ ბრძოლაში დახმარებისთვის მიმართავდა დასავლეთს. სულ მცირე 30 ადამიანი დაიღუპა, 250-ზე მეტი დაშავდა. ჟურნალისტი შეილა კასტი დედაქალაქ თბილისშია.

პრეზიდენტი გამსახურდიას ბუნკერზე თავდასხმისთვის აჯანყებულები იყენებენ ყოველგვარ იარაღს, რომელიც კი ხელში ჩაუვარდებათ, დაწყებული AK-47-ებიდან, გაგრძელებული მცირე ზომის შაშხანებით, პისტოლეტებით, დამთავრებული ჯავშანტრანსპორტორებით. აჯანყებულები კარგად არიან მომარაგებული საბრძოლო მასალით. მათი დაბომბვა უღმობელია, ხოლო პრეზიდენტის მხარდამჭერები მხოლოდ სნაიპერული სროლით პასუხობენ. იმპროვიზებული შტაბი აჯანყებულებმა ტურისტულ სასტუმროში განათავსეს, ქუჩის გადაღმა მთავრობის შენობამდე ტერიტორია კი უკაცრიელ მიწად გადაიქცა.

მხოლოდ ამ გამზირზე, დედაქალაქის მთავარ ქუჩაზე, მიმდინარეობს ბრძოლა ძალაუფლებისთვის. ქალაქის და რესპუბლიკის დანარჩენ ნაწილში ცხოვრება ნორმალურია. თბილისელები განცვიფრებული ადევნებენ თვალს დაბომბვებს. გასულ მაისში თავისუფალ არჩევნებში დიდმა უმრავლესობამ გამსახურდიას მისცა ხმა და ბევრი არ ეთანხმება ოპოზიციის ბრალდებას, რომ ის დიქტატორად იქცა. მხოლოდ რამდენიმე ასეულმა ადამიანმა აიღო იარაღი ორივე მხრიდან.

„ეს პუტჩია, ეს ჯერ კიდევ არ არის სამოქალაქო ომი...“ მაგრამ მოსახლეობა წუხს, რომ ეს შეიძლება სამოქალაქო ომში გადაიზარდოს. კონფლიქტის ორივე მხარეს სურდა დამოუკიდებლობა ძველი საბჭოთა სახელმწიფოსგან, მაგრამ ახლა არ ჩანს გამოსავალი ჩიხიდან, ერთი მხრივ, საპრეზიდენტო ძალებს შორის, რომლებიც აცხადებენ, რომ ავტორიტარული მმართველობა ერთადერთი გზაა ახალი დემოკრატიის დასამყარებლად და მეამბოხეებს შორის, რომლებიც მისეულ დემოკრატიას აღიქვამენ, როგორც მათი თავისუფლების მტერს.

წყაროები

ჯგუფი 1 ხელისუფლების მომხრეები

წყარო ა

‘ქართველები - ბარიკადების სხვადასხვა მხარეს’

„მთავრობის სახლთან - აქ კვლავ გრძელდება მიტინგები და პრეზიდენტის დასაცავი სხვა აქციები. რესპუბლიკის სხვადასხვა რაიონებიდან უწყვეტ ნაკადად მოედინება მშრომელები, მოდიან ქალაქის სხვადასხვა წარმოება-დანესებულების მუშები... ‘ჩვენ აქ იმიტომ ვართ, რომ დავიცვათ ჩვენი პრეზიდენტი’, გვითხრა რობერტ უგულავამ. - ‘ვისგან, ქართველებისგან?’ - ვკითხეთ ჩვენ. - ‘ორჯონიკიძეც და ბერიაც ქართველი იყო, მაგრამ რა მოახდინეს არ გახსოვთ? თქვენი მოწინააღმდეგე ყველა ქართველი ბერია და ორჯონიკიძეა?’ - ‘ეგ მე არ ვიცი, მაგრამ როცა საქართველოს ერთი ნაბიჯი უკლია დამოუკიდებლობამდე, პრეზიდენტის წინააღმდეგ მოწყობილი ნებისმიერი აქცია ნამდვილად ორჯონიკიძეობაა.’ ეთერ მჭედლიანი: ჟურნალისტი: ‘ჩვენ მხარს ვუჭერთ ჩვენს პრეზიდენტს, მხარს ვუჭერთ და არა ვიცავთ. ზვიად გამსახურდიას ჩვენი დასაცავი არაფერი სჭირს, ჩვენ საქართველოს მომავალს ვიცავთ.’”

წყარო: კანდელაკი, ე. (1991) ‘ქართველები - ბარიკადების სხვადასხვა მხარეს’. *ახადგაზიჟა ივეჩიედი*, 21 სექტემბერი, N107-108, გვ.5.

წყარო ბ

‘დემოკრატია ანარქია არ არის’

„განა ნამდვილი დემოკრატიისკენ გადადგმულ ნაბიჯზე არ მეტყველებს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისთვის ჩატარებული რეფერენდუმი, პრეზიდენტის საერთო სახალხო არჩევნები ან თუნდაც ოპოზიციურ გაზეთებში ხელისუფლების განმაქიქებელი ხასიათის პუბლიკაციები? რაც შეეხება რესპუბლიკის პრეზიდენტს, სექტემბრის ამბებმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ იგი ზედმეტად ლიბერალი პიროვნებაა. აბა რომელი ქვეყნის ხელმძღვანელი აიტანდა კბილებამდე შეიარაღებული ოპოზიციის ამგვარ პარპაშს. სხვა მხრივ ოპოზიციის მიერ მსოფლიოსაზოგადოების თვალშიზ. გამსახურდიას დიქტატორად „მონათვლა“ სასიკეთო შედეგს ვერ მოუტანს ოპოზიციას და საერთოდ საქართველოს.“

წყარო: თოდუა, თ. (1991) „დემოკრატია ანარქია არ არის“. *ახადგაზიჟა ივეჩიედი*, 5 ოქტომბერი, N113-114, გვ.4.

წყარო: ახალგაზრდა
ივეჩიელი (1991), 12
ოქტომბერი, N115-117, გვ.5.

„ამ დღეებში ამომრჩევლების სამასკაციანმა ჯგუფმა (ხელმოწერების შეგროვება გრძელდება) პრესით და ტელევიზიით დაჟინებით მოუწოდა საქართველოს პრეზიდენტს, დაუყოვნებლივ დაითხოვოს პარლამენტი და რესპუბლიკაში საპრეზიდენტო მმართველობა შემოიღოს. ‘უჭერთ თუ არა მხარს ამ მოწოდებას?’ გელა როინიშვილი, ექიმი: – ‘მე მჯერა, რომ ზვიად გამსახურდია, თვით სრული ძალაუფლების ხელში აღების შემდეგაც, არ დაივიწყებს მთავარს – ყველაფერზე, რასაც ის გააკეთებს, პირდაპირ იქნება დამოკიდებული საქართველოს ბედ-იღბალი. საქართველო კი, რაც არ უნდა თქვას მავანმა და მავანმა, ზვიადს ყველაზე მეტად უყვარს.’“

წყარო: ქორიძე, თ. (1991)
‘მიტინგები გრძელდება,
დაძაბულობა მატულობს’.
ღიონი, 13 სექტემბერი,
N35(51), გვ.1.

„7 სექტემბერს, საღამოს ხუთ საათზე, რუსთაველის პროსპექტზე, მთავრობის სასახლის წინ გაიმართა ხალხმრავალი მიტინგი... მიტინგზე სიტყვა წარმოთქვა რესპუბლიკის პრეზიდენტმა ზვიად გამსახურდიამ. თავის გამოსვლაში მან ბრძანა, რომ საქართველოში პოლიტიკურ დესტაბილიზაციას იწვევს მტრული ძალები, რომლებიც მოსკოვიდან იმართებიან. მოსკოვს არ სურს საქართველოს დამოუკიდებლობა, თავისუფლება და ყოველნაირად აფერხებს მის საერთაშორისო აღიარებას. აქაური მოლაპატეები და მტრები კი მტრის წისქვილზე ასხამენ წყალსო, - ბრძანა პრეზიდენტმა. მან მოუწოდა მომიტინგეებს, მთელ საქართველოს, დაუნდობლად ებრძოლონ და გაანადგურონ საქართველოს მტრები და მოლაპატეები.“

ჯგუფი 2 ოპოზიციის მომხრეები

წყარო ა

‘ქართველები-ბარიკადების სხვადასხვა მხარეს’

„ჩემი თაობა სტალინზე და ბერიაზე სიმღერებით აღიზარდა, არ მინდა რომ ჩემი შვილიშვილები ახლა ზვიადიზე სიმღერებით იზრდებოდნენ, ეს კიდევ ერთხელ იქნება ჩვენი მონური ბუნების დასტური. მე ვერ დავუკარგავ უდიდეს ამაგს ზვიად გამსახურდიას საქართველოს და ქართველი ხალხის წინაშე, - მან შესანიშნავად დაანგრია კომუნისტური სისტემა, მაგრამ კარგი მნგრეველი ყოველთვის როდი გამოდგება ახლის მშენებლად.“

წყარო: კანდელაკი, ე. (1991) ‘ქართველები-ბარიკადების სხვადასხვა მხარეს’. *ახადგაზი ივერთი*, 21 სექტემბერი, N107-108, გვ.5.

წყარო ბ

რესპუბლიკის მოედანი, 27 დეკემბერი 1991

„იცით, უკვე მდგომარეობა იქამდე მივიდა, სიტუაცია იქამდეა მისული, რომ ეგ საკითხი უკვე, გარდა პოლიტიკური მოლაპარაკების გზით და სხვა ასეთი არაშეიარაღებული გზით უკვე აღარ გადაწყდება. ეს აბსოლუტურად უნდა გადაწყდეს, დამთავრდეს იარაღით. ზვიად გამსახურდია თავისი ნებით არ გადადგება. ყველა საშუალება უკვე ამოწურულია, ჩვეულებრივი, მშვიდობიანი, დიპლომატიური, ან თუ გინდათ, ოპოზიციური ბრძოლისა, ამოწურულია.“ – მოქალაქე.

წყარო: კიბირია, დ. (2018) *კუჭი*. თბილისი: გამომცემლობა არტანუჯი, გვ.100.

წყარო გ

‘მიტინგები გრძელდება, დაძაბულობა მატულობს’

„7 სექტემბერს, რუსთაველის პროსპექტზე, თეატრალური ინსტიტუტის წინ, საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ინიციატივით გაიმართა მიტინგი. მისმა მონაწილეებმა დაგმეს ხელისუფლების მოქმედება და მოითხოვეს პრეზიდენტ გამსახურდიას გადადგომა, რადგან მას დიქტატურისა და ტოტალიტარიზმისკენ მიჰყავს საქართველო, აღნიშნავს, რომ ვიდრე საქართველოს ხელისუფლება და პირადად პრეზიდენტი ახორციელებენ ანტიდემოკრატიულ, ანტიხალხურ პოლიტიკას, საქართველოს საერთაშორისო აღიარება არ ეღირსება.“

წყარო: ქორიძე, თ. (1991) ‘მიტინგები გრძელდება, დაძაბულობა მატულობს’. *ღიონი*, 13 სექტემბერი, N35(51), გვ.1.

წყარო დ

‘პოლიტიკური “სიურპლიასი”

ისევე ხოგოხც დანახჩენი ქვეყნის შემთხვევაში, საქართველოს ეხოვნული გვახდიაც კონფლიქტის დხოს ოხ ბანაკად გაიყო: პეზიდენტის მომხრე ფხაქცია; და კიგოვანის მომხრე ოპოზიცია, ხომღებიც სახედმწიფო ტედეხადიო დეპახტამენტთან იყო დაბანაკებული.

წყარო: ჩოჩიშვილი, გ. (1991) 'პოლიტიკური "სიურპლიასი". *ეხონი*, 4 ოქტომბერი, N38(41)

„მონინაალმდეგე მხარეებს აქვთ თავიანთი „ტაბუდადებული“ საკითხები, რომელთა წამოყენება, ჯერჯერობით მაინც, ავტომატურად შლის ყოველგვარ მოლაპარაკებას. ხელისუფლებისთვის ეს საკითხია პრეზიდენტის გადადგომის მოთხოვნა, ოპოზიციისთვის - ტელერადიოდეპარტამენტის შენობასთან დაბანაკებულ გვარდიელთა განიარაღება, რომელსაც მათი აზრით, უეჭველად მოჰყვება რეპრესიები. ამასთან, იქ მყოფი გვარდიელები თვლიან, რომ თვითონ არიან ნამდვილი ოფიციალური გვარდია და არა ისინი, ვინც პრეზიდენტის მხარეზე გადავიდა. ამიტომ ამ ორი წინადადების წამოწევა წყლის ნაყვას ჰგავს.“

წყარო ე

საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის პარტიის განცხადება საქართველოში შექმნილ სიტუაციასთან დაკავშირებით!

„[...] ითვალისწინებს რა იმას, რომ ზვიად გამსახურდიას დანაშაულებრივი ხელისუფლების სახით საქართველოში დამყარებულია უზნეობისა და საყოველთაო სიძულვილზე აგებული ავტორიტარულ-დიქტატორული რეჟიმი, ... ითვალისწინებს რა იმას, რომ საქართველო კვლავ იმყოფება საბჭოთა რუსეთის იმპერიის აგრესიის ქვეშ ოკუპირებულ და ანექსირებულ მდგომარეობაში, ... ითვალისწინებს რა იმას, რომ 1991 წლის 2 სექტემბერს ხელისუფლებამ ბარბაროსულად დაარბია მშვიდობიანი მანიფესტაცია და ცეცხლი გაუხსნა დემონსტრანტებს, რითაც ჩაიდინა დანაშაული საკუთარი ხალხის წინააღმდეგ, ... ამიტომ საქართველოში გაბატონებული საყოველთაო უსამართლობის წინააღმდეგ პროტესტის ნიშნად საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის პარტია იწყებს უვადო მჯდომარე მშვიდობიან პოლიტიკურ გაფიცვას შემდეგი მოთხოვნებით:

- 1 ზვიად გამსახურდიას გადადგომა პრეზიდენტობიდან და საქართველოს დამოუკიდებლობამდე პრეზიდენტობის ინსტიტუტის გაუქმება.
- 2 საქართველოს ტერიტორიული გამოსვლა სსრ კავშირის სახელმწიფო საზღვრებიდან და საქართველოს საოკუპაციო ჯარების სრული შემადგენლობის გაყვანა.
- 3 სიტყვის, პრესის, ტელევიზიისა და მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების შეუზღუდავი თავისუფლების უზრუნველყოფა.
- 4 სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა 1991 წლის 2 სექტემბრის დემონსტრაციის დამრბევთა წინააღმდეგ.“

წყარო: 'საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის პარტიის განცხადება საქართველოში შექმნილ სიტუაციასთან დაკავშირებით!'. *ეხოება*, სექტემბერი, 1991, N25.

ჯგუფი 3 თვითმხილველთა მონათხრობი (საზოგადოების სხვადასხვა ფენის წარმომადგენლები)

წყარო ა

პაატა ბუხრაშვილი, ილიას სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი, ისტორიკოსი

„ეროვნული მოძრაობის“ ჩამოყალიბების უშუალო მომსწრე ვიყავი. უკვე აქტიურად ვიყავი ჩართული და საპროტესტო აქციებში საკმაოდ შეგნებულად ვმონაწილეობდი. პოლიტიკურად მიკერძოებული არ ვარ, მაგრამ დაზარალებული ქართველი ერის წარმომადგენელი ვარ. საქართველოს მაშინდელი პრეზიდენტის, ზვიად გამსახურდიას ინიციატივით, სახელმწიფო ქონების დენაციონალიზაცია გამოცხადდა და პროცესი უნდა დაწყებულიყო, რაიკომის [საბჭოთა დროინდელი ადგილობრივი პარტიული კომიტეტის] მდივნები ამაზე გაბრაზდნენ. გარდა ამისა, საქართველო საკმაოდ განვითარებული ქვეყანა იყო, თავისი მძიმე და მსუბუქი მრეწველობითა და ქარხნებით; ბათუმსა და ფოთში გემთმშენებელი ქარხანა იყო. ფოთმა უნიკალური წყალქვეშა ნავი გაუშვა. იყო მანქანათმშენებლობისა და სატანკო ქარხნები, რომლებიც ქმნიდნენ ქვეყანაში ეკონომიკურ სიძლიერეს. საქართველო საბჭოთა კავშირს ორგანიზებული ეკონომიკით ტოვებდა; ეს ყველაფერი რუსეთის ინტერესებს არ შეეფერებოდა და საქართველოს საოლქო კომიტეტის მდივნები იზიარებდნენ რუსეთის ინტერესებს. მათ სურდათ შეენარჩუნებინათ არსებული პრივილეგიები. ქარხნების დირექტორები თავს ბოლო დირექტორებად თვლიდნენ და ამიტომაც გამოაცხადეს ეს ქარხნები თავიანთ საკუთრებად.“

პაატა ბუხრაშვილი
(2023), ინტერვიუ ჩანერეს
ლელა კაკაშვილმა და
თამუნა მაჭარაშვილმა
14 აგვისტოს, თბილისი,
საქართველო.

წყარო ბ

თამაზ მაყაშვილი, ოფიციალური პირი გორიდან

„სამოქალაქო ომი, ეროვნულ მოძრაობაში განხეთქილების შედეგად წარმოიშვა. საქართველოს მოსახლეობის ერთი ნაწილი ეროვნული მოძრაობის ერთ ნაწილს გაჰყვა, მეორე ნაწილი მეორე მხარეს აღმოჩნდა. პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მმართველობის მრავალი სისუსტე ამ ერთი წლის განმავლობაში [1991] გამოვლინდა. გამსახურდიას გუნდში განხეთქილება მოხდა. მას დაუპირისპირდნენ პრემიერ-მინისტრი თენგიზ სიგუა და თავდაცვის მინისტრი თენგიზ

კიტოვანი. მათ დაიწყეს სამოქალაქო ომი. 1991 წლის 22 დეკემბერს პირველი ტყვია გაისროლეს. ამჟამად, მიმდინარეობს მსჯელობა იმაზე, თუ რომელმა მხარემ გაისროლა, მაგრამ ამას შესაძლოა გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ ჰქონდეს. მაშინ მოსახლეობის უმრავლესობამ ზვიად გამსახურდიას მხარი არ დაუჭირა და ოპოზიციის მხარეს დადგა. საომარი მოქმედებების შედეგად ხელისუფლება დაემხო, პრეზიდენტი კი ჩეჩნეთში გაიქცა. ზვიად გამსახურდიას გარდაცვალებით კამათი თითქოს დასრულდა, მაგრამ საზოგადოება მაინც დაყოფილი დარჩა: ოჯახები გაიყო ზვიადის ტეზად და არაზვიადის ტეზად. ეს იყო ჩვენი ხალხისთვის ისტორიის ყველაზე რთული, სამარცხვინო ფურცლები. იმ დროს იზღუდებოდა პრესის თავისუფლება, აქტუალური იყო ეთნიკური უმცირესობების საკითხი. ოპოზიციის მშვიდობიანი აქციები ძალისმიერი მეთოდებით იშლებოდა: მახსოვს, სახანძრო მანქანა პირდაპირ აქციის მონაწილეთა რიგებში შევიდა. მაგრამ ოპოზიციამ ასევე ბევრი შეცდომა დაუშვა. მთავარი შეცდომა ის იყო, რომ ამ ყველაფერმა სამოქალაქო ომი გამოიწვია. ოპოზიციას სურდა ხელისუფლების სწრაფი შეცვლა, მაგრამ არჩევნებამდე მაინც უნდა მოგვეცადა..”

თამაზ მაყაშვილი (2023),
ინტერვიუ ჩანერეს
ლელა კაკაშვილმა და
თამუნა მაჭარაშვილმა
13 აგვისტოს, თბილისი,
საქართველო.

წყარო გ

ეკა მარგველანი, მასწავლებელი

„მაშინ სკოლის მოსწავლე ვიყავი და მახსოვს ის ატმოსფერო. იმ მომენტში ფაქტებს ვერ ვხვდებოდი, რა ხდებოდა და რატომ, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში, ის, რომ რაღაც ცუდი ხდებოდა, ყველამ შეამჩნია, პატარაც და დიდმაც. მცირე გამონაკლისის გარდა, მაშინდელი ელიტის უდიდესი ნაწილი, ცნობილი რეჟისორები, მსახიობები და ტელეწამყვანები ხელისუფლების მოწინააღმდეგეთა ბანაკში აღმოჩნდნენ. უბრალო ხალხს არ სურდა ხელისუფლების ასეთი რადიკალურად შეცვლა. უბედურების შესახებ ცნობები ზამთრის არდადეგებს დაემთხვა. მე უკვე დასავლეთ საქართველოში ვიყავი და ტელევიზიით ვუყურებდით რუსთაველის მოვლენებს. ვერ ვიჯერებდი, რომ ქალაქის ცენტრში ჩვეულებრივი ომი მიმდინარეობდა ქართველებს შორის, ისეთი, როგორც ფილმებში მინახავს, იარაღით, მძიმე არტილერიით, ავტომატებით... მახსოვს, თბილისში გვიან დავბრუნდით, ყველაფერი უკვე დამთავრებული და როცა რუსთაველი პირველად დავინახე ნანგრევებში, ბოლოს მივხვდი, რომ ეს ამბავი მართლაც აქ მოხდა. ყველაფერი დაინგრა, შენობები დაინგრა. ეს ყველაფერი ასე ნაცრისფერი იყო რამდენიმე წლის განმავლობაში. ადგილი დასუფთავებული იყო, მაგრამ შენობები მოგვიანებით არ აღადგინეს და ყოველ ჯერზე, როცა გავდიოდი, სულ ვფიქრობდი, როდის ააშენებენ, არ შეიძლება ააშენონ, რომ ასე აღარ იყოს, რადგან ომის პერიოდი მახსენდება. მე, პირადად, ამ მოვლენებმა შემაშინა და როცა დღეს საპროტესტო აქციები იმართება, რაც არ უნდა მშვიდობიანი იყოს, მაინც მეშინია, რომ იგივე მოხდება, ისევ დაიწყებენ სროლას...”

ეკა მარგველანი (2023),
ინტერვიუ ჩანერა
თამუნა მაჭარაშვილმა
15 აგვისტოს, თბილისი,
საქართველო.

„თბილისის ომს შეიძლება ‘მთანმინდის ომი’ ეწოდოს, რადგან ქალაქის სხვა რაიონებში ჩვეულებრივი ცხოვრება გრძელდებოდა, ხოლო დეზერტირის ბაზარში გახურებული საახალწლო ვაჭრობა იყო გაჩაღებული და უმრავლესობას ფეხებზე ეკიდა, ომი რით დამთავრდებოდა. სახლში ვიჯექი და პირველი დღეები განუწყვეტლივ ვადევნებდი თვალს ჩემი ბინის აივნისკენ, რომელიც ბესიკის ქუჩას გადაჰყურებს. მაშინ საცხოვრებელ სახლებს არ ესროდნენ. ეს მერე იყო, ტყვიების სეტყვა რომ წამოვიდა და მთავრობის სახლის მიმდებარე არემარეში ერთი შენობა არ დარჩა დაუცხრილავი... ჩვენს სხვენს რამდენჯერმე გაუჩნდა ცეცხლი და მეზობლებმა ჩააქრეს. მეხანძრეები აღარ მოდიოდნენ, ვილაცები მათაც ესროდნენ, რომ ხანძარი ცოტა ხანს კიდევ გაგრძელდებოდა. სახლში ფანჯრები ჩარჩოებიანად ჩალენილი მქონდა, აივნის კარი – დაცხრილული. ერთადერთი, გარეთა, მზიდ კედელში ვერ ატანდა ტყვია, და სწორედ ამ კედლის უკან, ოთახის კუთხეში მოვიწყვე ბლინდაჟი - დავიგე იატაკზე ლეიბი, გადმოვიტანე ტელევიზორი და წიგნები... ავტომატების განუწყვეტელი კაკანის მიუხედავად, მსხვერპლი მაინც მცირე იყო, რადგან არც ერთი მხარე არ ისროდა გამეტებით. ბესიკის კუთხეში, პურის მაღაზიასთან სამი გვარდიელი იდგა, მერე გამოველაპარაკე, გორელები აღმოჩნდნენ. ერთი მათგანი წამით მოსცილდა კედელს, ჩაიმუხლა და ზუბალაშვილების ქუჩის კუთხიდან მთავრობის სახლის მიმართულებით გაუშვა რამდენიმე ჯერი. მოარტყი ვინმეს? – ჰკითხა მეორემ. არა, და - მადლობა ღმერთს, არც აქამდე მომირტყამსო... ომი, რომელმაც კარგა ხნით გადაწყვიტა საქართველოს ბედი, და რომელსაც დღემდე მორცხვად იხსენიებენ თბილისის 1991-92 წლების მოვლენებად, მიმდინარეობდა სულ 2-3 კვადრატულ კილომეტრზე, ზემელიდან სოლოლაკამდე, ხოლო ქალაქის დანარჩენი რაიონების მცხოვრებთა ის მცირე ნაწილი, საახალწლო სუფრის სამზადისში კიდევ რომ შერჩენოდა ინტერესი, სწორედ ზემელამდე მოდიოდა, რომ ენახა, რა ხდებოდა. მოდიოდა სეირის, პირდაპირი მნიშვნელობით აღქმული ომის თეატრის საყურებლად...”

წყარო: გაჩეჩილაძე, გ. (2017) 'ერთი კაცის მოგონებები თბილისის ომზე', ამბები, 16 სექტემბერი, <http://tinyurl.com/yc3supu7h>, წვდომა 2023 წლის 12 თებერვალს.

„არც ერთი პრობლემა არ იყო საკმარისი მიზეზი იმისათვის, რომ დემოკრატიულად არჩეული ხელისუფლებისათვის ტყვია გვესროლა. ამიტომაც მგონია, რომ იმ ძალადობას მაინც არანაირი გამართლება არა აქვს და იმ გამოუსწორებელი შეცდომის შედეგებს ახლაც მწარედ ვიძივით... მიტინგიც გავმართეთ უნივერსიტეტის ეზოში და იქვე აღმოვაჩინე კიდევ, რომ ომი საქართველოში მართლა ძალიან ბევრს სურდა. როცა მშვიდობასა და ომის დაუყოვნებლივ შეწყვეტაზე დავინწყეთლაპარაკი, მიტინგზე მოსული ხალხიც მაშინვე შემოგვეცალა. უნივერსიტეტის წინ სულ რამდენიმე ადამიანი დავრჩით და ჩვენ შორის თავგანწირული კი მაინც გია აბესაძე აღმოჩნდა, რომელმაც რუსთაველის პროსპექტზე, თავი დემონსტრაციულად დაინვა. მან

წყარო: ტურაშვილი, დ.
(2012) იყო და არა იყო
რა: 1987-1991. თბილისი:
ბაკურ სულაკაურის
გამომცემლობა.

თავი მოიკლა პროტესტის ნიშნად და არც კი ვიცი, ასეთი მსხვერპლი თუ ახსოვს სხვა რომელიმე ქვეყნის სამოქალაქო ომის ისტორიას... თუმცა კლასიკური გაგებით, თბილისის ომი არ იყო სამოქალაქო ომი, ისევე როგორც კლასიკური გაგებით აჯანყება ან რევოლუციური ამბოხი. ეს უფრო იყო თბილისური გაგებით გადატრიალება და როცა რუსთაველის პროსპექტზე საბრძოლო მოქმედებები მიმდინარეობდა, არცთუ ძალიან მოშორებით, თითქმის მეზობელ უბნებში, ადამიანები სხვა ცხოვრებითაც ცხოვრობდნენ. მაგრამ ისინიც კი, მაინც მოდიოდნენ ხოლმე რუსთაველზე ნამდვილი ომის სანახავად და თბილისის ომს გაცილებით მეტი მაყურებელი ჰყავდა, ვიდრე მონაწილე... საერთაშორისო ვითარებაც ზუსტად ისეთი იყო, როგორც ყოველთვის არის ხოლმე, როცა შენს ქვეყანას ნგრევისთვის თვითონვე იმეტებ და მერე სხვების დახმარებას ელოდები.”

წყარო ვ

ლევან ბერძენიშვილი, მწერალი, ყოფილი დისიდენტი, ოპოზიციის მომხრე

წყარო: ბერძენიშვილი,
ლ. (2022) 1921-1990
*ეხთი კაცის და ქვეყნის
ამბავი*. თბილისი:
გამომცემლობა
“არტანუჯი”.

„სამწუხაროდ, მისი პრეზიდენტობის დროს მოხდა სამოქალაქო ომიც. ორად გახლეჩილი საზოგადოების ერთ ნაწილს ზვიად გამსახურდიას მიმართ მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულება ჩამოუყალიბდა. თუმცა, ვფიქრობ, ზვიად გამსახურდიას მიმართ ისტორია აუცილებლად კეთილგანწყობილი იქნება. რა თქმა უნდა, მას არ დაუვიწყებენ შეცდომებს, არ დაივიწყებენ იმას, რომ მის დროს მოხდა სამოქალაქო დაპირისპირება, რომელშიც შეუძლებელია რომელიმე მხარე დამნაშავე არ იყოს... ზვიად გამსახურდიასთვის ‘მთავარი და ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი საქართველოს დამოუკიდებლობა იყო!’ იგი მხოლოდ ამ იდეით იყო შეპყრობილი და ამიტომაც ვერ ხედავდა ამ იდეისკენ მიმავალ ისეთ გზებს, როგორც იყო - ჯერ თავისუფლება, შემდეგ დამოუკიდებლობა; ჯერ ადამიანის უფლებები, შემდეგ დამოუკიდებლობა და სხვ. მისთვის პირველ ადგილას იდგა საქართველო და საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეამ მის გონებაში წაშალა ყველა სხვა იდეა!”

წყარო ზ

რევაზ მიშველაძე, მწერალი, ოპოზიციის მომხრე

წყარო: მიშველაძე,
მ. (2013) *ოცდახუთი
მხისხანე წელი*. თბილისი:
გამომცემლობა პალიტრა
L.

„თურმე რა საოცარ დროში ვცხოვრობ. თორმეტი დღეა თბილისში ნამდვილი ომია ქართველებს შორის. იქნებ მოსკოვი ხელმძღვანელობს ამ ოპერაციას? დაილუპა სამასამდე და დაიჭრა ხუთასამდე კაცი. დანგრეულია რუსთაველის პროსპექტზე ყველა ლამაზი შენობა. დაიწვა ბანკი, პირველი სკოლა, სასტუმრო ‘თბილისი’, მხატვრის სახლი . . . ოპოზიცია დაჟინებით მოითხოვს ზვიად გამსახურდიას გადადგომას. ზვიადი ჯიუტად ებლაუჭება პრეზიდენტის სკამს. იღუპება საქართველო. დამნაშავე მაინც ოპოზიციაა. ზვიადს, მიუხედავად შეცდომებისა, ისტორია გაამართლებს.”

სამოქალაქო ომი ქართულ სასკოლო სახელმძღვანელოებში

წყარო ა 'საქართველოს ისტორია', მე-11 კლასის სახელმძღვანელო

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის შექმნა საქართველოს გარეშე მოხდა. რუსეთმა ვერ შეძლო საქართველოს ეროვნული ხელისუფლება კომპრომისზე დაეყოლიებინა. ცხადია, თანამეგობრობის შექმნის შემდეგ საბჭოთა კავშირის სამართალმემკვიდრე რუსეთი საქართველოს ეროვნული ხელისუფლების მიმართ კეთილგანწყობას არ გამოიჩინდა. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სივრცეში საქართველოს ხელისუფლება მხარდაჭერას ვერ მიიღებდა. საგარეო გართულება გახდა ნიშანი საქართველოში ხელისუფლების წინააღმდეგ ოპოზიციის ხელახალი გამოსვლისა. ოპოზიციის გააქტიურება უნდა დაწყებულიყო მანამ, სანამ საქართველოს დამოუკიდებლობას მსოფლიოს ქვეყნები აღიარებდნენ, რადგან აღიარება განამტკიცებდა ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებას. თბილისში რუსეთის თანადგომითა და პრაქტიკული დახმარებით იმედმიცემული ოპოზიციის შეიარაღებული გამოსვლა 1991 წლის 22 დეკემბერს დაიწყო. 1991 წლის დეკემბრის ბოლოსა და 1992 წლის იანვრის დამდეგს დედაქალაქში მიმდინარე ბრძოლების შედეგად პუტჩისტებმა დაამხეს კანონიერი ხელისუფლება. პრეზიდენტმა ზვიად გამსახურდიამ, უზენაესი საბჭოსა და მთავრობის წევრებთან ერთად, ჯერ სომხეთს, ხოლო შემდეგ ჩეჩნეთს შეაფარა თავი. ძალაუფლება ხელში აიღო სამხედრო საბჭომ (ჯაბა იოსელიანი, თენგიზ კიტოვანი). თბილისში 1991 წლის დეკემბერ-იანვრის მოვლენებს ბევრი ქართველის სიცოცხლე შეეწირა. სამხედრო გადატრიალებამ დასაბამი მისცა სამოქალაქო ომს ქვეყანაში.

წყარო: ვაჩნაძე, მ.
& გურული, ვ. (2004)
საქართველოს
ისტორია. თბილისი:
გამომცემლობა
"არტანუჯი", გვ.175-176.

წყარო ბ 'უახლესი ისტორია', მე-12 კლასის სახელმძღვანელო

საქართველოს ეროვნული ხელისუფლების ძალით დამხობა მოსკოვში 1991 წლის აგვისტოს პუტჩის შემდეგ დაიგეგმა. 1991 წლის 22 დეკემბერს ოპოზიციურმა ძალებმა, საქართველოში განლაგებული რუსეთის ჯარების მხარდაჭერითა და დახმარებით, დაიწყეს შეტევა პარლამენტის შენობაზე. 1992 წლის 6 იანვრამდე თბილისში, მთავრობის სახლის მიდამოებში, მიმდინარეობდა ბრძოლები

წყარო: აბდალაძე, გ., კვიციანიშვილი, ნ., კუპატაძე, ბ. & ჯანუაშვილი, კ. (2008) *უახლესი ისტორია*. თბილისი: გამომცემლობა "საქართველოს მაცნე", გვ.291-2.

ოპოზიციასა და პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მომხრეებს შორის. [...]

1991 წლის დეკემბერსა და 1992 წლის იანვარში თბილისში სამხედრო ძალის გამოყენებით დაემხო კანონიერი ხელისუფლება. სამხედრო გადატრიალებამ დასაბამი მისცა სამოქალაქო დაპირისპირებას ქვეყანაში. დევნილი ზვიად გამსახურდიას მხარდამჭერები აგრძელებდნენ ბრძოლას.

წყარო გ

მე-12 კლასის ისტორიის სახელმძღვანელო

საქართველოს ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის არსებული დაპირისპირება 1991 წლის აგვისტოს პუტჩის შემდეგ უკიდურესად გამწვავდა. 1991 წლის 2 სექტემბერს თბილისში, ამერიკელ კონგრესმენტთა დელეგაციის ვიზიტის დროს, რუსთაველის გამზირზე, დაარბიეს ოპოზიციის მიტინგი. გახშირდა ანტისამთავრობო გამოსვლები. რუსთაველის პროსპექტზე ორივე მხარემ ბარიკადები აღმართა. 1991 წლის 25 სექტემბრიდან დედაქალაქში საგანგებო მდგომარეობა გამოცხადდა. მოვლენები შეუქცევადი გახდა. მიტინგები სამხედრო დაპირისპირებაში გადაიზარდა. 1991 წლის 22 დეკემბერს ოპოზიციურმა ძალებმა, საქართველოში განლაგებული რუსეთის სამხედრო ბაზებიდან მიღებული ტექნიკის და ტყვია-წამლის დახმარებით, დაიწყეს შეტევა პარლამენტის შენობაზე. ოპოზიციასა და პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მომხრეებს შორის ბრძოლებს უამრავი ქართველი სიცოცხლე შეეწირა. 1992 წლის 6 იანვარს ზვიად გამსახურდიამ თავის მომხრეებთან ერთად თბილისი დატოვა და ჯერ სომხეთს ხოლო შემდეგ ჩეჩნეთს შეაფარა თავი. სამხედრო ძალის გამოყენებით დაემხო კანონიერი ხელისუფლება, ძალაუფლება ხელში აიღო სამხედრო საბჭომ (ჯაბა იოსელიანი, თენგიზ კიტოვანი, თენგიზ სიგუა).

სამხედრო გადატრიალებამ დასაბამი მისცა სამოქალაქო ომს ქვეყანაში. დევნილი ზვიად გამსახურდიას მხარდამჭერები აგრძელებდნენ ბრძოლას. კრიზისი სულ უფრო მწვავედებოდა, რაც ხელსაყრელ პირობებს უქმნიდა აფხაზ და ოს სეპარატისტებს. ქვეყნის კრიზისიდან გამოყვანის საშუალებად ქართულმა ინტელიგენციამ მოსკოვიდან ედუარდ შევარდნაძის ჩამოყვანა მიიჩნია. 1992 წლის მარტში ედუარდ შევარდნაძე საქართველოში დაბრუნდა. სამხედრო საბჭომ ძალაუფლება სახელმწიფო საბჭოს გადასცა, რომლის თავმჯდომარე გახდა ედუარდ შევარდნაძე.

წყარო: აბდალაძე, გ., კუპატაძე, ბ., ახმეტელი, ნ. & მურდულია, ნ. (2012) *ისტორია - მე-12 კლასი*. თბილისი: გამომცემლობა "დიოგენე", გვ.323-4.

წყარო დ

'საქართველოს ისტორია', მე-9 კლასის სახელმძღვანელო

სამოქალაქო მოქმედება, რომელიც მხოლოდ დედაქალაქის ცენტრით შემოიფარგლა, რამდენიმე დღე გაგრძელდა. დაიღუპა 100-ზე მეტი და დაიჭრა 550-მდე ადამიანი. განადგურდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი ნაგებობა, ტყვიებით დაიცხრილა ქაშვეთის ტაძარი, მთაწმინდაზე

მთელი საცხოვრებელი კვარტალი დაიწვა. 6 იანვარს პრეზიდენტმა, მთავრობის წევრებმა და მმართველი უმრავლესობის დეპუტატთა ნაწილმა თბილისი დატოვა. ძალაუფლებას თენგიზ კიტოვანის, ჯაბა იოსელიანისა და თენგიზ სიგუასგან შემდგარი სამხედრო საბჭო დაეპატრონა, რომელმაც ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლება დამხობილად გამოაცხადა, პარლამენტი დაითხოვა და კონსტიტუციის მოქმედება შეაჩერა.

ზვიად გამსახურდიას მმართველობის დამხობა ქვეყნის ახალმა წინამძღოლებმა “დემოკრატიულ”, “სახალხო რევოლუციად” მონათლეს. 1992 წლის მარტში სამხედრო საბჭომ საქართველოში ჩამოიყვანა ედუარდ შევარდნაძე, რომელიც დიდხანს საქართველოს პარტიული ლიდერი იყო, ხოლო 1985 წლიდან საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტი ეკავა. იგი სახელმწიფოს მეთაურის თანამდებობაზე აირჩიეს.

2005 წლის 11 მარტს, საქართველოს პარლამენტმა 1991-1992 წლის დეკემბერ-იანვრის მოვლენები შეაფასა როგორც “ანტიკონსტიტუციური შეიარაღებული სამხედრო გადატრიალება”. სახელმწიფო გადატრიალებამ ქვეყანაში სამოქალაქო ომი გამოიწვია და საქართველოს სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის პროცესს დიდი ზიანი მიაყენა.

წყარო: ჯანელიძე, ო.,
თაბუაშვილი, ა., თავაძე,
ლ. & ირემამვილი, ნ.
(2012) *საქართველოს
ისტორია*. თბილისი:
გამომცემლობა “კლიო”,
გვ.364.

- 1 ჩამოთვალეთ სახელმძღვანელოებში წარმოდგენილი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტები.
- 2 თქვენი აზრით, როგორია სახელმძღვანელოებში წარმოდგენილი შეფასებები და ინტერპრეტაციები?
- 3 როგორ ფიქრობთ, ზოგიერთი ტექსტი მიკერძოებულია? დადებითი პასუხის შემთხვევაში დაასახელეთ ყველაზე მიკერძოებული წყარო? დაასაბუთეთ თქვენი პასუხი.

ძირითადი თარიღები

1921 – საქართველოს ოკუპაცია
საბჭოთა ჯარების მიერ,
საქართველოს საბჭოთა
სოციალისტური რესპუბლიკის
ჩამოყალიბება და შეყვანა
საბჭოთა კავშირში 1922 წელს.

1970-იანი წლები – ამ
ათწლეულში ხელახლა
ჩამოყალიბდა ქართული
ეროვნული მოძრაობა და
გააქტიურდა ეროვნულ-
განმათავისუფლებელი
მოძრაობა. „გლასნოსტის“ და
„პერესტროიკის“ პარალელურად
გაჩნდა მოწოდებები
დამოუკიდებლობისაკენ.

9 აპრილი, 1989 წელი – „9
აპრილის ტრაგედია“, რა
დროსაც საბჭოთა ჯარებმა
გაზის და იარაღის გამოყენებით
ჩაახშეს ანტისაბჭოთა,
დამოუკიდებლობის მოთხოვნით
დაწყებული აქცია თბილისში.

9 აპრილი, 1991 წელი – „9
აპრილის ტრაგედიის“ ორი

წლის თავზე საქართველოს
უზენაესი საბჭო ერთხმად
იღებს დამოუკიდებლობის
დეკლარაციას.

18 აგვისტო, 1991 წელი –
იკვთება გამსახურდიასთან
დაპირისპირების პირველი
ნიშნები მას შემდეგ,
რაც მინისტრთა საბჭოს
თავმჯდომარე თენგიზ სიგუა
და საგარეო საქმეთა მინისტრი
გიორგი ხოშტარია ტოვებენ
თანამდებობას და ოპოზიციაში
ინაცვლებენ.

2 სექტემბერი, 1991 – ეროვნულ-
დემოკრატიული პარტიის
მიერ ორგანიზებული
დემონსტრაციები ჯაბა
იოსელიანის დაპატიმრების
წინააღმდეგ რუსთაველის
ძეგლთან შსს ძალებთან
შეტაკებაში გადაიზარდა.
სამი ადამიანი დაიჭრა
ტყვიით. მძაფრდება
ანტისახელმწიფოებრივი
განწყობები.

11 სექტემბერი, 1991 წელი
– იქამდე ერთმანეთთან
ოპოზიციაში მყოფი 27
პოლიტიკური პარტია
გაერთიანდა გამსახურდიას
გადადგომის მოთხოვნით.

22 დეკემბერი, 1991 წელი
– იწყება საქართველოს
ორკვირიანი სახელმწიფო
გადატრიალება.

6 იანვარი, 1992 წელი –
გადატრიალდება სრულდება
გამსახურდიას ჩეჩნეთში
გაქცევით დაჯავშნილი
მანქანით. ომის პერიოდში
107 ადამიანი დაიღუპა და 527
დაიჭრა. სამხედრო საბჭო
აყალიბებს გარდამავალ
მთავრობას თენგიზ სიგუას
თავმჯდომარეობით.

10 მარტი, 1992 წელი – მიწვევით
საქართველოში ჩამოდის
საბჭოთა კავშირის საგარეო
საქმეთა ყოფილი მინისტრი,
ედუარდ შევარდნაძე, რათა
სათავეში ჩაუდგეს სახელმწიფო
საბჭოს. დაახლოებით იმავე
პერიოდში საქართველოში
ბრუნდება გამსახურდია და
ხელისუფლებაში დაბრუნებას
წარუმატებლად ცდილობს.

31 დეკემბერი 1993 წელი
– გამსახურდიას იდუმალ
გარემოებებში გარდაცვლილს
პოულობენ. გარდაცვალების
მიზეზი დღემდე დაუზუსტებელია.